

# SPIS TREŚCI

|                                      |    |
|--------------------------------------|----|
| <b>WSTĘP</b> .....                   | 13 |
| <i>Małgorzata Iwanicz-Drozdowska</i> |    |

## CZĘŚĆ I ISTOTA I HISTORIA UBEZPIECZEŃ

|                                                                                     |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>1. POJĘCIE UBEZPIECZENIA I PODSTAWOWA TERMINOLOGIA</b> .....                     | 17 |
| <i>Piotr Jaworski, Jacek Micał</i>                                                  |    |
| 1.1. Istota ubezpieczeń .....                                                       | 17 |
| 1.2. Wspólnota ryzyka i zasada wzajemności .....                                    | 18 |
| 1.3. Ubezpieczenia komercyjne – prawo popytu i podaży .....                         | 20 |
| 1.4. Ubezpieczenia społeczne – regulacje administracyjne .....                      | 22 |
| 1.5. Podstawowa terminologia .....                                                  | 24 |
| 1.6. Ryzyko a niepewność .....                                                      | 27 |
| 1.7. Rodzaje ryzyka w ubezpieczeniach .....                                         | 27 |
| 1.8. Zarządzanie ryzykiem z wykorzystaniem ubezpieczeń .....                        | 31 |
| 1.9. Składka a wartość oczekiwana straty spowodowanej potencjalną szkodą .....      | 33 |
| 1.10. Podstawy kalkulacji składki .....                                             | 35 |
| 1.10.1. Wycena i procedura klasyfikacyjna .....                                     | 35 |
| 1.10.2. Zagadnienia matematyczne kalkulacji stawki i składki ubezpieczeniowej ..... | 36 |
| Pytania sprawdzające .....                                                          | 37 |
| <b>2. ZARYS HISTORII UBEZPIECZEŃ</b> .....                                          | 39 |
| <i>Paweł Różycki</i>                                                                |    |
| 2.1. Od praubezpieczeń do współczesności .....                                      | 39 |
| 2.2. Początki ubezpieczeń – czasy starożytne i wczesne średniowiecze .....          | 40 |
| 2.3. Średniowiecze i czasy nowożytne do końca XVI w. ....                           | 42 |

|                                         |    |
|-----------------------------------------|----|
| 2.4. Wieki XVII i XVIII .....           | 45 |
| 2.5. Wieki XIX, XX i początki XXI ..... | 48 |
| 2.6. Rozwój ubezpieczeń w Polsce .....  | 54 |
| Pytania sprawdzające .....              | 58 |

### **3. KLASYFIKACJA UBEZPIECZEŃ. UMOWY UBEZPIECZENIA .....**

*Małgorzata Iwanicz-Drozdowska*

|                                                               |    |
|---------------------------------------------------------------|----|
| 3.1. Klasyfikacja ubezpieczeń .....                           | 59 |
| 3.2. Podstawowe informacje dotyczące umów ubezpieczenia ..... | 65 |
| Pytania sprawdzające .....                                    | 68 |

## **CZĘŚĆ II**

### **BEZPIECZEŃSTWO I FINanse W SEKTORZE UBEZPIECZEŃ PRYWATNYCH**

#### **4. SIEĆ BEZPIECZEŃSTWA FINANSOWEGO W SEKTORZE UBEZPIECZEŃ .....**

*Małgorzata Iwanicz-Drozdowska*

|                                                                     |    |
|---------------------------------------------------------------------|----|
| 4.1. Regulacje prawne dotyczące działalności ubezpieczeniowej ..... | 71 |
| 4.2. Nadzór nad sektorem ubezpieczeń .....                          | 78 |
| 4.3. Systemy gwarancyjne w sektorze ubezpieczeń .....               | 86 |
| Pytania sprawdzające .....                                          | 90 |

#### **5. ZARZĄDZANIE FINANSAMI ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ. WYPŁACALNOŚĆ II ....**

*Marzanna Lament*

|                                                                                                                                               |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.1. Podstawy prawne zarządzania finansami w zakładach ubezpieczeń .....                                                                      | 92  |
| 5.2. Ryzyko w zarządzaniu finansami zakładów ubezpieczeń .....                                                                                | 95  |
| 5.3. Zarządzanie aktywami .....                                                                                                               | 102 |
| 5.4. Zarządzanie pasywami .....                                                                                                               | 105 |
| 5.5. Zasady tworzenia i podziału wyniku finansowego .....                                                                                     | 108 |
| 5.6. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe i ich znaczenie .....                                                                                 | 114 |
| 5.7. Wypłacalność zakładu ubezpieczeń i jej ocena .....                                                                                       | 121 |
| 5.7.1. Pojęcie wypłacalności i czynniki ją kształtujące .....                                                                                 | 121 |
| 5.7.2. Ogólna charakterystyka systemu oceny wypłacalności zakładów<br>ubezpieczeń i zakładów reasekuracji Wypłacalność II (Solvency II) ..... | 124 |
| 5.7.3. Architektura Wypłacalności II (Solvency II) .....                                                                                      | 125 |
| 5.7.4. Wymagania kapitałowe .....                                                                                                             | 127 |
| 5.7.5. Znaczenie mechanizmów kontrolnych w Wypłacalności II (Solvency II) ...                                                                 | 130 |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                                                    | 132 |

|                                                                                                             |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>6. DZIAŁALNOŚĆ INWESTYCYJNA/LOKACYJNA ZAKŁADÓW UBEZPIECZEŃ .....</b>                                     | <b>133</b> |
| <i>Marzanna Lament</i>                                                                                      |            |
| 6.1. Pojęcie polityki inwestycyjnej i jej cele .....                                                        | 133        |
| 6.2. Uwarunkowania prawne działalności inwestycyjnej/lokacyjnej zakładów ubezpieczeń .....                  | 134        |
| 6.3. Strategie inwestycyjne zakładów ubezpieczeń .....                                                      | 137        |
| 6.4. Wycena lokat w zakładzie ubezpieczeń .....                                                             | 138        |
| 6.4.1. Ogólne zasady wyceny .....                                                                           | 138        |
| 6.4.2. Wycena według polskiego prawa bilansowego .....                                                      | 140        |
| 6.4.3. Wycena według MSR/MSSF .....                                                                         | 142        |
| 6.5. <i>Asset and liability management</i> (ALM) jako metoda zarządzania aktywami zakładu ubezpieczeń ..... | 146        |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                  | 149        |

|                                                                                                     |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>7. WYKORZYSTANIE ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ DO OCENY SYTUACJI FINANSOWEJ ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ .....</b> | <b>150</b> |
| <i>Marzanna Lament</i>                                                                              |            |
| 7.1. Podmioty zainteresowane oceną sytuacji finansowej zakładu ubezpieczeń .....                    | 150        |
| 7.2. Charakterystyka wybranych wskaźników finansowych .....                                         | 151        |
| 7.2.1. Wskaźniki rentowności .....                                                                  | 151        |
| 7.2.2. Wskaźniki wypłacalności .....                                                                | 154        |
| 7.2.3. Wskaźniki płynności finansowej i zdolności płatniczej .....                                  | 155        |
| 7.2.4. Wskaźniki sprawności działania i współzależności .....                                       | 156        |
| 7.3. Przykład oceny sytuacji finansowej zakładu ubezpieczeń .....                                   | 160        |
| Pytania sprawdzające .....                                                                          | 164        |

### CHĘŚĆ III

## UBEZPIECZENIA OFEROWANE PRZEZ SEKTOR PUBLICZNY

|                                                                               |            |
|-------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>8. UBEZPIECZENIE SPOŁECZNE W SYSTEMIE ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO .....</b> | <b>167</b> |
| <i>Kamila Bielawska</i>                                                       |            |
| 8.1. Istota i cechy ubezpieczenia społecznego .....                           | 167        |
| 8.2. Konstrukcja systemu ubezpieczeń społecznych .....                        | 174        |
| Pytania sprawdzające .....                                                    | 182        |
| <b>9. ORGANIZACJA SYSTEMU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH .....</b>                   | <b>183</b> |
| <i>Daniela Kitala, Ewa Cichowicz</i>                                          |            |
| 9.1. Wprowadzenie do organizacji systemu ubezpieczeń społecznych .....        | 183        |
| 9.2. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) .....                               | 185        |
| 9.3. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) .....                   | 189        |

|                                                                                                            |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 9.4. Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE) .....                                                               | 191 |
| 9.5. Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ) .....                                                                  | 192 |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                 | 194 |
| <hr/>                                                                                                      |     |
| <b>10. UBEZPIECZENIA EMERYTALNE. REFORMA SYSTEMU UBEZPIECZEŃ</b>                                           |     |
| <b>EMERYTALNYCH</b> .....                                                                                  | 195 |
| <i>Kamila Bielawska</i>                                                                                    |     |
| 10.1. Istota zabezpieczenia emerytalnego .....                                                             | 195 |
| 10.2. Charakterystyka ubezpieczenia emerytalnego .....                                                     | 199 |
| 10.3. Reformy emerytalne .....                                                                             | 205 |
| 10.4. Ubezpieczenie emerytalne w Polsce po reformie strukturalnej (1 stycznia 1999 r.)                     | 212 |
| 10.4.1. Ewolucja ubezpieczenia emerytalnego w Polsce .....                                                 | 212 |
| 10.4.2. Zakres podmiotowy .....                                                                            | 215 |
| 10.4.3. Źródła i metody finansowania emerytur .....                                                        | 217 |
| 10.4.4. Warunki uprawniające do emerytury i sposób jej obliczania .....                                    | 219 |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                 | 222 |
| <hr/>                                                                                                      |     |
| <b>11. UBEZPIECZENIA ZDROWOTNE</b> .....                                                                   | 223 |
| <i>Ewa Cichowicz</i>                                                                                       |     |
| 11.1. Historia i istota ubezpieczenia zdrowotnego .....                                                    | 223 |
| 11.2. Zakres ubezpieczenia zdrowotnego .....                                                               | 227 |
| 11.3. Źródło i metody finansowania ubezpieczenia zdrowotnego .....                                         | 230 |
| 11.4. Warunki i sposób ustalania świadczeń z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego .....                        | 233 |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                 | 236 |
| <hr/>                                                                                                      |     |
| <b>12. UBEZPIECZENIA CHOROBY I MACIERZYŃSKIE</b> .....                                                     | 237 |
| <i>Ewa Cichowicz</i>                                                                                       |     |
| 12.1. Historia oraz istota ubezpieczenia chorobowego i macierzyńskiego .....                               | 237 |
| 12.2. Zakres ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa .....                               | 242 |
| 12.3. Źródło i metody finansowania ubezpieczenia w razie choroby i macierzyństwa ..                        | 243 |
| 12.4. Warunki i sposób ustalania świadczeń z tytułu ubezpieczenia w razie choroby<br>i macierzyństwa ..... | 244 |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                 | 251 |
| <hr/>                                                                                                      |     |
| <b>13. UBEZPIECZENIA WYPADKOWE</b> .....                                                                   | 252 |
| <i>Radosław Kitala, Ewa Cichowicz</i>                                                                      |     |
| 13.1. Historia i istota ubezpieczenia wypadkowego .....                                                    | 252 |
| 13.2. Zakres ubezpieczenia wypadkowego .....                                                               | 256 |
| 13.3. Źródło i metody finansowania ubezpieczenia wypadkowego .....                                         | 260 |
| 13.4. Warunki i sposób ustalania świadczeń .....                                                           | 263 |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                 | 267 |

|                                                                                 |     |
|---------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>14. UBEZPIECZENIA RENTOWE</b> .....                                          | 268 |
| <i>Ewa Cichowicz</i>                                                            |     |
| 14.1. Historia i istota ubezpieczeń rentowych .....                             | 268 |
| 14.2. Zakres ubezpieczeń rentowych .....                                        | 272 |
| 14.3. Źródło i metody finansowania ubezpieczeń rentowych .....                  | 275 |
| 14.4. Warunki i sposób ustalania świadczeń z tytułu ubezpieczeń rentowych ..... | 277 |
| Pytania sprawdzające .....                                                      | 283 |

## CZĘŚĆ IV

### UBEZPIECZENIA OFEROWANE PRZEZ SEKTOR PRYWATNY

|                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>15. ORGANIZACJA DZIAŁALNOŚCI PRYWATNYCH ZAKŁADÓW UBEZPIECZEŃ</b> ..            | 287 |
| <i>Magdalena Dominiak</i>                                                         |     |
| 15.1. Charakterystyka procesów związanych z działalnością ubezpieczeniową .....   | 287 |
| 15.2. Kanały dystrybucji w sprzedaży ubezpieczeń .....                            | 294 |
| 15.3. Bancassurance jako szczególny kanał dystrybucji .....                       | 301 |
| 15.4. Wybrane zagadnienia systemu zarządzania zakładów ubezpieczeń .....          | 304 |
| 15.5. Czynniki mające wpływ na organizację procesów w zakładzie ubezpieczeń ..... | 313 |
| Pytania sprawdzające .....                                                        | 318 |

|                                                                                                |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>16. TRANSFORMACJA CYFROWA W UBEZPIECZENIACH</b> .....                                       | 319 |
| <i>Marcin Kawiński</i>                                                                         |     |
| 16.1. Wprowadzenie do ubezpieczeń cyfrowych .....                                              | 319 |
| 16.2. Technologie cyfrowe i ich zastosowania w ubezpieczeniach .....                           | 320 |
| 16.2.1. Bazy danych i chmury obliczeniowe .....                                                | 321 |
| 16.2.2. Telematyka .....                                                                       | 323 |
| 16.2.3. Automatyzacja .....                                                                    | 325 |
| 16.2.4. Blockchain .....                                                                       | 327 |
| 16.2.5. Sztuczna inteligencja .....                                                            | 327 |
| 16.2.6. Komputery kwantowe .....                                                               | 328 |
| 16.2.7. Otwarte ubezpieczenia ( <i>open insurance</i> ) .....                                  | 329 |
| 16.3. Technologie cyfrowe jako nośnik zysku i ryzyka – zarządzanie transformacją cyfrową ..... | 330 |
| 16.4. Podaż i popyt na nowe technologie w ubezpieczeniach .....                                | 332 |
| 16.5. Regulacje i trendy .....                                                                 | 338 |
| Pytania sprawdzające .....                                                                     | 339 |

|                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>17. UBEZPIECZENIA NA ŻYCIE</b> .....                                       | 340 |
| <i>Ewa Dąbrowska</i>                                                          |     |
| 17.1. Znaczenie i rodzaje ubezpieczeń na życie .....                          | 340 |
| 17.2. Podstawowe produkty z zakresu indywidualnych ubezpieczeń na życie ..... | 341 |

|     |                                                                                                                          |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 341 | 17.2.1. Podstawy konstrukcji ubezpieczeń na życie                                                                        |
| 343 | 17.2.2. Zakres ubezpieczenia                                                                                             |
| 348 | 17.2.3. Podstawy oceny ryzyka w indywidualnych ubezpieczeniach na życie                                                  |
| 352 | 17.3. Podstawowe produkty z zakresu grupowych ubezpieczeń na życie                                                       |
| 352 | 17.3.1. Ubezpieczenia grupowe dla pracowników                                                                            |
| 357 | 17.3.2. Ubezpieczenia grupowe dla klientów instytucji                                                                    |
| 361 | Pytania sprawdzające                                                                                                     |
| 362 | <b>18. UBEZPIECZENIA ZDROWOTNE</b>                                                                                       |
| 362 | <i>Ewa Dąbrowska</i>                                                                                                     |
| 362 | 18.1. Rynek ubezpieczeń zdrowotnych                                                                                      |
| 363 | 18.2. Model ubezpieczeń zdrowotnych – organizacja dostępu do leczenia                                                    |
| 364 | 18.3. Zakres ubezpieczeń                                                                                                 |
| 367 | 18.4. Zasady odpłatności za świadczenia medyczne                                                                         |
| 368 | 18.5. Podstawy oceny ryzyka                                                                                              |
| 369 | Pytania sprawdzające                                                                                                     |
| 370 | <b>19. UBEZPIECZENIA EMERYTALNE</b>                                                                                      |
| 370 | <i>Kamila Bielawska</i>                                                                                                  |
| 370 | 19.1. Istota i funkcje ubezpieczenia emerytalnego                                                                        |
| 370 | 19.2. Formy ubezpieczenia emerytalnego w III filarze polskiego systemu emerytalnego                                      |
| 373 | 19.2.1. Rozwój dodatkowego ubezpieczenia emerytalnego                                                                    |
| 373 | 19.2.2. Formy ubezpieczenia emerytalnego inicjowane przez pracodawcę (zatrudniającego)                                   |
| 376 | 19.2.3. Indywidualne formy dodatkowego ubezpieczenia emerytalnego                                                        |
| 383 | 19.3. Ubezpieczeniowe formy kwalifikowanego zabezpieczenia emerytalnego w Polsce – charakterystyka i sposób oceny ryzyka |
| 387 | Pytania sprawdzające                                                                                                     |
| 390 | <b>20. UBEZPIECZENIA MIENIA</b>                                                                                          |
| 392 | <i>Monika Wieczorek-Kosmala</i>                                                                                          |
| 392 | 20.1. Znaczenie i rodzaje ubezpieczeń mienia                                                                             |
| 395 | 20.2. Podstawowe standardy w ubezpieczeniach mienia                                                                      |
| 396 | 20.2.1. Standardy dotyczące sposobu formułowania zakresu ubezpieczenia                                                   |
| 396 | 20.2.2. Standardy dotyczące sum ubezpieczenia                                                                            |
| 398 | 20.2.3. Standardy dotyczące systemów ubezpieczenia                                                                       |
| 401 | 20.2.4. Standardy dotyczące ograniczeń odpowiedzialności ubezpieczyciela                                                 |
| 403 | 20.3. Podstawowe produkty z zakresu ubezpieczeń mienia                                                                   |
| 403 | 20.3.1. Ujęcie produktowe ubezpieczeń mienia                                                                             |
| 403 | 20.3.2. Ubezpieczenia ogniowe, kradzieżowe i od wszystkich rodzajów ryzyka                                               |

|                                                                                                                                                               |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 20.3.3. Ubezpieczenia techniczne .....                                                                                                                        | 405        |
| 20.3.4. Ubezpieczenia transportowe .....                                                                                                                      | 407        |
| 20.4. Podstawy oceny ryzyka w ubezpieczeniach mienia .....                                                                                                    | 407        |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                                                                    | 410        |
| <b>21. UBEZPIECZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ .....</b>                                                                                                     | <b>411</b> |
| <i>Daniel Szewieczek</i>                                                                                                                                      |            |
| 21.1. Funkcje i znaczenie ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej .....                                                                                        | 411        |
| 21.1.1. Odpowiedzialność cywilna i jej implikacje ubezpieczeniowe .....                                                                                       | 411        |
| 21.1.2. Charakterystyka ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej .....                                                                                          | 416        |
| 21.2. Ubezpieczenia obowiązkowe odpowiedzialności cywilnej .....                                                                                              | 422        |
| 21.2.1. Ubezpieczenia obowiązkowe odpowiedzialności cywilnej w systemie finansowym .....                                                                      | 422        |
| 21.2.2. Standardy powszechnych (ustawowych) ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej .....                                                                      | 423        |
| 21.2.3. Standardy pozostałych szczególnych ubezpieczeń obowiązkowych odpowiedzialności cywilnej .....                                                         | 427        |
| 21.3. Ubezpieczenia dobrowolne odpowiedzialności cywilnej .....                                                                                               | 431        |
| 21.3.1. Ubezpieczenia dobrowolne OC z tytułu szkód wyrządzonych osobom trzecim w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą lub wykonywaniem zawodu ..... | 431        |
| 21.3.2. Ubezpieczenia dobrowolne OC z tytułu szkód wyrządzonych osobom trzecim przez członków gospodarstw domowych .....                                      | 434        |
| 21.4. Podstawy oceny ryzyka w ubezpieczeniach odpowiedzialności cywilnej .....                                                                                | 435        |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                                                                    | 439        |
| <b>22. UBEZPIECZENIA FINANSOWE .....</b>                                                                                                                      | <b>440</b> |
| <i>Maria Gorczyńska, Monika Wieczorek-Kosmala</i>                                                                                                             |            |
| 22.1. Znaczenie i rodzaje ubezpieczeń finansowych .....                                                                                                       | 440        |
| 22.2. Ubezpieczenia kredytu .....                                                                                                                             | 442        |
| 22.2.1. Istota i rodzaje ubezpieczeń kredytu .....                                                                                                            | 442        |
| 22.2.2. Ubezpieczenie kredytu bankowego .....                                                                                                                 | 444        |
| 22.2.3. Ubezpieczenie kredytu kupieckiego .....                                                                                                               | 446        |
| 22.2.4. Ubezpieczenie należności ratalnych, czynszów leasingowych oraz należności faktoringowych i forfaitingowych .....                                      | 448        |
| 22.3. Gwarancje ubezpieczeniowe .....                                                                                                                         | 450        |
| 22.3.1. Istota i rodzaje gwarancji ubezpieczeniowych .....                                                                                                    | 450        |
| 22.3.2. Charakterystyka wybranych rodzajów gwarancji ubezpieczeniowych z punktu widzenia ich przeznaczenia i przedmiotu zabezpieczenia .....                  | 452        |
| 22.4. Ubezpieczenie różnych ryzyk finansowych .....                                                                                                           | 454        |
| 22.5. Podstawy oceny ryzyka w ubezpieczeniach finansowych .....                                                                                               | 457        |
| Pytania sprawdzające .....                                                                                                                                    | 459        |

---

## Spis treści

---

|                                              |                |
|----------------------------------------------|----------------|
| <b>23. DZIAŁALNOŚĆ REASEKURACYJNA .....</b>  | <b>460</b>     |
| <i>Ewa Cichowicz</i>                         |                |
| 23.1. Pojęcie i mechanizm reasekuracji ..... | 460            |
| 23.2. Funkcje i cele reasekuracji .....      | 463            |
| 23.3. Formy i metody reasekuracji .....      | 466            |
| 23.4. Rozwój rynku reasekuracyjnego .....    | 476            |
| Pytania sprawdzające .....                   | 480            |
| <br><b>BIBLIOGRAFIA .....</b>                | <br><b>481</b> |